

to eliminate violation of budget legislation» that would define peculiarities of application of this measure of pressure and legal consequences of non-fulfillment of the demand to eliminate violation of budget legislation. To ensure execution of the latter demand it is expedient to establish administrative responsibility of the officials of the administrator or recipient of budget funds, for which purpose part 1 of article 164-12 of the Code of Administrative Offences of Ukraine should read as follows: «Presentation of unreliable data to the budget inquiries that has led to the approval of unreasonable budgeted designations or unreasonable budget appropriations ... non-execution or delayed execution of a lawful demand pertaining to the elimination budget legislation transgression, – ».

The article suggests, that it is expedient to specify the decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the Rules for application of the notice about inappropriate execution of budget legislation with the demand to eliminate violation of budget legislation» the following: reasons (list of breaches of budget legislation) separately for application of this measure of pressure for each organ of budget control; terms of consideration of the materials on budget offence and adoption of the decision on the issuance of the notice; procedure of drawing up, signing and registration of the notice; forms of the notice and the demand for elimination of violation of budget legislation; obligations of the offender of budget legislation in case of receipt of the notice; legal consequences of non-execution of the demand to eliminate violation of budget legislation.

Key words: *notice, demand, violation of budget legislation, measure of pressure, elimination of violation, administrative responsibility.*

Стаття надійшла 15 лютого 2016 р.

УДК 342.95:629.4

Т. М. Тимчишин

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Розглянуто теоретичні аспекти протидії адміністративним правопорушенням на залізничному транспорті. Досліджено методологію, структуру рівнів протидії та теоретичні підходи осмислення поняття протидії правопорушенням органами залізничного транспорту.

Окреслено механізми протидії адміністративним правопорушенням на залізничному транспорті. Акцентовано на комплексному уявленні про сутність і призначення протидії адміністративним правопорушенням як елемента суспільного управління.

Ключові слова: *протидія правопорушенням, сучасні підходи, теоретичні дослідження, методи пізнання, національна поліція.*

Постановка проблеми. Визначення та наукове обґрунтування засад концептуальних напрямів реформування української економіки визнане у сучасному науковому середовищі одним із найважливіших теоретико-прикладних завдань української юридичної науки. В такому контексті йдеться про актуалізацію виокремлення соціально-конструктивної діяльності державних органів, громадських формувань, окремого громадянина як важливого чинника соціальних перетворень у сучасному соціумі. Тому правове аналітичне осмислення такого суспільного феномена, як протидія правопорушенням, учинюваних на залізничному транспорті, є важливим завданням сучасної правознавчої науки.

Стан дослідження. Розгляд видань, присвячених теоретичним основам протидії правопорушенням на залізничному транспорті, дає підстави стверджувати, що проблема дослідження соціального феномена протидії правопорушенням на залізничному транспорті має міждисциплінарний і багатоаспектний характер, проте є недостатньо вивченою. Необхідно виокремити науковців, які в різні періоди розвитку держави та суспільства розглядали цю проблему і присвятили їй свої праці, а саме: А. А. Анасенкова, С. О. Баранова, В. С. Бутенка, А. М. Волощука, Є. В. Полякова, О. І. Улянова, М. М. Ключова, С. С. Мирза, С. В. Якімова, О. І. Остапенко, М. В. Коваліва, С. С. Єсімова, А. В. Мілашевич, Н. П. Тиндик.

Метою статті є аналіз теоретичних основ, підходів та структури протидії правопорушенням на залізничному транспорті суб'єктами відповідної компетенції.

Виклад основних положень. Сучасна методологія наукового пошуку вимагає ретельного аналізу попередніх надбань досліджуваної проблематики, акумульованих у науково-теоретичних публікаціях, що репрезентують інтелектуальні досягнення сучасної державно-правової думки. Доречно зауважити, що вітчизняні правознавці означену проблематику розкрили недостатньо. Нині в їхньому творчому доробку маємо поодинокі наукові праці, в яких тільки побіжно розглянуто феномен протидії правопорушенням на залізничному транспорті як загального соціального явища, яке пов'язане з конкретно-історичним контекстом. До такої узагальненої констатації спонукало й те, що у бібліографічних покажчиках зафіксовано лише декілька монографій, автори яких розглядають окремі аспекти цього питання.

Це певною мірою вказує на складність і соціально-правову неоднозначність предмета дослідження, на обмеженість методологічних підходів, які можуть бути оптимальними у процесі дослідження і в основному на відсутність реальної практики, що давала би підставу

на належному науково-теоретичному рівні розглянути функціонування інституту протидії правопорушенням на залізничному транспорті.

Альтернативою такої «наукової пасивності» є підвищений інтерес до теоретичного осмислення глибоких трансформаційних змін і реформації залізничного транспорту як цілісної та складної соціальної системи. Посилення інтересу пояснюється тим, що в умовах швидкого розгортання глобалізаційних процесів виняткового значення набуває активізація транспортних зв'язків, що позначається на продукуванні й реалізації чисельних проектних ініціатив. Це, безумовно, зумовлює сутнісне зацікавлення і таким соціальним феноменом, як протидія правопорушенням на залізничному транспорті, виявлення його характерних ознак і тенденцій розвитку в нових умовах реформування національної поліції [1].

У цьому зв'язку сучасні підходи до осмислення протидії правопорушенням на залізничному транспорті як соціального явища полягають насамперед у тому, що вони доповнюють класичні підходи до вивчення означеного феномена, оскільки розглядають сучасний поступ у широкому контексті, де параметр часу не береться як єдиний вимір суспільного розвитку.

Вітчизняні науковці розпочали дослідження протидії правопорушенням як соціальним явищам наприкінці ХХ ст., коли трансформаційні процеси в українському суспільстві набули незворотного характеру. Відтак особливої актуальності набувають питання визначення принципів реформування державно-правових процесів загалом та у реалізації протидії правопорушенням зокрема.

В опублікованих упродовж останнього десятиріччя працях, де розглянуто діяльність органів місцевого самоврядування, простежується значне розширення меж дослідження протидії правопорушенням на залізничному транспорті як соціального явища. Саме цей аспект як предмет дослідження превалує у публікаціях Ю. С. Назара [2], О. Г. Яреми [3] та О. Б. Черномаз [4].

В умовах демократизації механізмів державного управління державна політика, на думку В. М. Мартиненка, відрізняється від традиційної тим, що передбачає не лише аналіз соціально-економічних процесів нинішнього, а й минулих періодів суспільного розвитку, що здебільшого полягають у виконанні центральними органами державного управління контрольних функцій щодо протидії правопорушенням, а їхня діяльність спрямована на майбутнє. Це втілюється у впровадженні в систему сучасної державної адміністрації контролінгу як інформаційної концепції демократизації механізмів державного управління, системна управлінська модель якої формується, діє та розвивається знизу вгору [5, с. 9].

Як уже зазначалося, в разі невеликої кількості публікацій із зазначеної проблематики, навіть із цього загального огляду праць, особливо тих, що безпосередньо стосуються предмета нашого дослідження, маємо підставу стверджувати, що теоретична розробка багатьох аспектів протидії правопорушенням має фрагментарний і дискусійний характер. Тракткування сутності природи протидії правопорушенням на залізничному транспорті зорієнтоване на вузькогалузеву, професійну спрямованість. У публікаціях не продемонстровано комплексного уявлення про сутність і призначення протидії адміністративним правопорушенням як елемента суспільного управління. Вчені оминули увагою структурно-функціональний підхід до розгляду феномена протидії адміністративним правопорушенням у суспільстві, зокрема на залізничному транспорті, аналіз соціального призначення протидії адміністративним правопорушенням, перспективи розвитку в умовах становлення громадянського суспільства та розгортання глобалізаційних процесів, власне, сутності протидії соціальними суб'єктами та ціннісної спрямованості їхньої активності в цьому аспекті. Не здійснено теоретико-правового аналізу змістовного визначення понять, що характеризують протидію адміністративним правопорушенням на залізничному транспорті, і процес його становлення та функціонування.

Недостатньо досліджено специфіку організаційно-правового інституціонування протидії адміністративним правопорушенням як форми активізації правосвідомості людини в акціях громадського руху – одного із засобів підвищення результативності участі громадян у діяльності соціальних інститутів.

Потребують ґрунтовного теоретичного осмислення комплекс питань вивчення впливу протидії правопорушенням на соціум та розвиток відповідних соціальних потреб, а також питань, пов'язаних зі з'ясуванням причин і наслідків зміни уявлень людей щодо протидії адміністративним правопорушенням, зокрема на залізничному транспорті.

Соціальний механізм протидії адміністративним правопорушенням на залізничному транспорті полягає у цілеспрямованому впливі різноманітних суб'єктів діяльності на відповідні об'єкти. Пізнання цього механізму, особливостей його функціонування, дослідження взаємодії всередині самої системи, взаємозв'язок різноманітних рівнів протидії можна здійснити лише за умови широкого застосування системного аналізу, що водночас передбачає окремий якісний аналіз компонентів цілого та їхніх системних функцій. Із урахуванням наведених аргументів окреслимо власне бачення структурування рівнів протидії правопорушенням.

По-перше, беручи за основу момент початку діяльності щодо протидії та її спрямованість, можна виокремити чотири рівні існування відносин:

1) усунення слабких ланок і диспропорцій суспільного виховання, що ускладнюють вироблення соціально корисних якостей та уможливають формування антигромадської позиції особи;

2) протидія негативним впливам (у широкому розумінні) та їх ліквідація;

3) припинення розпочатого формування антигромадської позиції (яка міститься в правопорушеннях);

4) заходи профілактики, пов'язані зі вчиненими злочинами, для запобігання новим.

По-друге, з позиції виокремлення групового суб'єкта діяльності щодо протидії, можна визначити три основні рівні її здійснення. Перший – діяльність на рівні великих соціальних груп, другий – на рівні малих, третій – на рівні окремої особи.

По-третє, за суб'єктно-функціональним змістом у діяльності із протидії адміністративним правопорушенням (зокрема на залізничному транспорті) можна виокремити такі підструктури: на рівні суспільства загалом – діяльність усієї системи суб'єктів протидії адміністративним правопорушенням; на рівні окремих груп населення – діяльність окремих суб'єктів протидії правопорушенням; на рівні окремих осіб – діяльність структурних підрозділів та служб або конкретних працівників.

По-четверте, з об'єктно-функціонального боку діяльність щодо протидії адміністративним правопорушенням характеризується також трьома рівнями диференціації кримінологічного впливу: на загальному рівні об'єктом впливу відповідної системи є протиправна діяльність як системний вияв множинності окремих протиправних актів; на особливому рівні – сукупність протиправних виявів певного виду або протиправна діяльність певної соціальної (маргінальної) групи; на окремому рівні – адміністративне правопорушення конкретного індивіда як форма вияву девіантної поведінки.

Констатуємо, що системно-структурний принцип як один зі спеціальних методів пізнання кримінологічної науки дає змогу адаптувати предмет нашого дослідження (рівні системи протидії адміністративним правопорушенням) до новітніх проблем організації відповідної діяльності. Водночас зміст розкривається в таких її ознаках:

1) системний характер діяльності як спільної соціально корисної сукупності дій та заходів, під час яких виникають соціальні за характером зв'язки;

2) усвідомлення кожним суб'єктом діяльності (індивідом, соціальною групою, суспільством загалом) необхідності об'єднання зусиль і поява на цій основі колективного суб'єкта діяльності (як антипод – групова, організована злочинність);

3) за умови розуміння спільноти як колективного суб'єкта діяльності з'являється реальна можливість вивчити всі її атрибути – потреби, мотиви, цілі тощо [6, с. 67].

Для розуміння поняття та змісту протидії адміністративним правопорушенням на залізничному транспорті слід розглянути таку понятійну категорію, як загальне філософське розуміння протидії правопорушенням.

Філософське осмислення протидії правопорушенням конкретизується у сферах життєдіяльності суспільства, формуючи охоронну сферу й її складову – правоохоронну сферу. В межах цієї сфери соціально-правова діяльність, будучи субстантом правової форми руху соціальної матерії, може бути диференційована на діяльність правотворчу і правоохоронну в своїй сукупності та взаємозумовленості, що забезпечують діалектичний перехід цієї форми руху від стану мінливості до стану спокою і навпаки [4].

Як юридична категорія поняття «протидія правопорушенням» проявляється на методологічному рівні дослідження державно-правових явищ, виступаючи нарівні зі свідомістю, формою існування права. На цьому рівні протидія правопорушенням залежно від завдань дослідження може розглядатися з різних позицій. Наприклад, із філософсько-правових позицій – як специфічна форма активності, реалізована у сфері забезпечення правопорядку й законності за допомогою спеціальних інститутів, форм і методів її здійснення; з державно-правових позицій – по-перше, як форма реалізації функцій держави, наприклад, екологічної, правоохоронної; по-друге, як специфічний спосіб здійснення державної влади (наприклад, законодавчої, судової, виконавчої).

Запропонований концептуальний підхід до розгляду сутності протидії правопорушенням дає змогу визначити правову природу протидії адміністративним правопорушенням на залізничному транспорті. В літературі це питання поки що залишається спірним: одні автори розглядають її як специфічну правову форму тільки державної діяльності, інші вважають за можливе розглядати і суспільний характер протидії правопорушенням.

Будь-яка сфера життєдіяльності суспільства, зокрема транспортна галузь, за своїм характером – системна, вона містить суміжні системні утворення, наближені один до одного за різними підставами:

способом створення, методами функціонування, цільовим призначенням тощо.

Системною є і правоохоронна сфера, її підсистемами можуть бути різні державні й недержавні формування, а також конкретні напрями діяльності, відокремлені з погляду державно-правової теорії за змістом і методами здійснення правового регулювання.

У теорії права загально визнано, що правове регулювання охоплює:

- специфічну діяльність держави (її нормотворчих органів), пов'язану з формуванням юридичних настанов із визначенням юридичних засобів забезпечення їхньої ефективності;

- діяльність безпосередніх учасників суспільних відносин, спрямовану на пошук і залучення засобів юридичного регулювання для узгодження свого поведіння з правом (його принципами, цілями, призначенням).

У першому аспекті зміст правового регулювання охоплює різноманітну діяльність нормотворчих органів держави, пов'язану з вибором типу, методів, способів регламентації, визначенням співвідношення нормативних та індивідуальних засобів регулювання, тобто з формуванням того юридичного інструментарію, що об'єктивно необхідний у цих соціально-економічних і політичних умовах для забезпечення належного функціонування громадянського суспільства, його інститутів, організації життєдіяльності людей на цивілізованих засадах.

Відокремлення другого виду правової регуляції зумовлене сучасними поглядами на правозастосування (і правоутворення), що виключають затвердження монополії держави на «здійснення» права. Чинність цього правового регулювання може бути представлена і державним регулюванням, і регулюванням, здійснюваним безпосередніми адресатами права, тобто саморегуляцією [7, с. 90].

Висновки. Викладене дає змогу сформулювати вихідні, методологічно значущі висновки про сутність, соціальну та правову природу протидії адміністративним правопорушенням.

По-перше, у широкому загальнофілософському й історичному контексті протидія адміністративним правопорушенням – це особливий вид соціальної діяльності, а конкретніше – особливий вид правоохоронної діяльності.

По-друге, соціальна природа протидії адміністративним правопорушенням як різновиду соціальної діяльності, а отже, субстанційної категорії соціальної форми руху матерії опосередкована природою і сутністю людини й детермінована необхідністю специфічними

способами забезпечити спільну життєдіяльність людей (окремої людини, соціальних груп і суспільства загалом) шляхом адаптації людини і соціальної спільності до навколишнього світу або його перетворення в інтересах людини та соціальної спільноти.

По-третє, правова природа протидії адміністративним правопорушенням через застосовно-адаптаційний і перетворювальний характер людської діяльності зумовлена правом та об'єктивною необхідністю впливу на суспільні відносини для забезпечення відповідності їхнього змісту тим, які зафіксовані у правових нормах.

По-четверте, соціально-правова природа протидії адміністративним правопорушенням на залізничному транспорті зумовлює її системний характер. Інтегративною системною ознакою є правоохоронна спрямованість різних видів правової діяльності, пов'язаних із різними формами захисту права та дотриманням його всіма учасниками суспільних відносин.

По-п'яте, залежно від способів правової регуляції й їх інституалізації суб'єктом протидії адміністративним правопорушенням може бути і держава (тоді ця діяльність має характер державної діяльності, будучи формою державного управління і (або) регулювання), і кожен член соціуму або соціальний колектив (тоді ця діяльність має характер суспільної діяльності, будучи самоврядуванням й (або) саморегуляцією) [7, с. 90].

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>

2. Назар Ю. С. Взаємодія територіальних органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Ю. С. Назар. – Львів, 2007. – 20 с.

3. Ярема О. Г. Адміністративно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ на залізничному транспорті у сфері охорони громадського порядку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. Г. Ярема. – Львів, 2008. – 16 с.

4. Черномаз О. Б. Адміністративно-правове регулювання правовідносин у сфері пасажирських перевезень на залізничному транспорті: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. Б. Черномаз. – Львів, 2007. – 16 с.

5. Мартиненко В. М. Демократизація механізмів державного управління процесами суспільних трансформацій: автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізм державного управління» / В. М. Мартиненко. – К., 2005. – 36 с.

6. Литвинов О. В. Проблеми структуризації рівнів протидії злочинності / О. В. Литвинов // Проблеми розвитку транспортної галузі та транспортного законодавства: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 червня 2007 р.). – Одеса: Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2007. – С. 65–67.

7. Якимова С. В. Кримінологічна характеристика та попередження корисливих злочинів на залізничному транспорті / С. В. Якимова. – Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. – 324 с.

Тимчишин Т. М. Теоретико-правовые аспекты противодействия административным правонарушениям на железнодорожном транспорте

Рассмотрено теоретические аспекты противодействия административным правонарушениям на железнодорожном транспорте. Исследовано методологию, структуру уровней противодействия и теоретические подходы осмысления понятия противодействия правонарушениям органами железнодорожного транспорта. Определены механизмы противодействия административным правонарушениям на железнодорожном транспорте. Акцентировано на комплексном представлении о сущности и назначении противодействия административным правонарушением как элементом общественного управления.

Ключевые слова: *противодействие правонарушениям, современные подходы, теоретические исследования, методы познания, национальная полиция.*

Tymchyshyn T. M. Theoretical and legal aspects of combating administrative violations on the railway transport

The article deals with the theoretical aspects of counteraction to administrative offences on railway transport. The methodology, the structure of countermeasures levels and theoretical approaches to understanding the concept of countermeasures by bodies of railway transport are investigated.

The mechanism of counteraction to administrative offences on railway transport is outlined. A special attention is paid to the comprehensive understanding of the essence and purpose of the counteraction to administrative offences as an element of social control.

Theoretical researches of the counteraction to administrative offences at the level of system development of organizational and management principles of the activities concerning the prevention of certain types or groups of offences by various state institutions, as well as taking measures of impact on the causes and conditions of offences to neutralize them traditionally make up the range of interests of Criminology.

The counteraction to administrative offences on railway transport is not limited by organizational and functional principles of the relevant activity; it is a complicated formation, which consists of changing units of direct and indirect relationships between elements in the system based on the integration of the various levels of influence on criminogenic factors. Their differentiation causes the necessity to divide levels of counteraction with regard to fixed and some new approaches.

The specific content and the forms of the exercise of countermeasures can be considered from the theoretical and methodological points of legal branches. Studying organizational-legal forms of state bodies we can regard the counteraction to administrative offences as a system feature of law-enforcement agencies.

The activities of all participants of public relations aimed at search and involvement of means of legal regulation may have remedial and law-enforcement character.

Key words: counteraction to offences, modern approaches, theoretical researches, methods of cognition, national police.

Стаття надійшла 15 лютого 2016 р.

УДК 340+35.078.3

В. Й. Шишко

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ДОСТУПУ ГРОМАДЯН ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Досліджено міжнародну практику, пов'язану з актуальними питаннями права доступу громадян до публічної інформації. На підставі теоретичного обґрунтування проаналізовано міжнародно-правові акти, які реалізують право громадян на інформацію. Встановлено, що досвід окремих зарубіжних країн щодо забезпечення громадянам доступу до публічної інформації дав змогу стверджувати, що правове регулювання права громадян на доступ до публічної інформації є однією з найважливіших гарантій становлення будь-якого демократичного суспільства. Визначено, що загалом міжнародна практика держав, які прийняли закони про доступ до публічної інформації, свідчить про позитивний вплив таких законодавчих змін на реалізацію громадянами основоположних прав, підвищення ефективності діяльності органів влади, а також зменшення ризиків корупції в діяльності інформативної сфери.

Ключові слова: міжнародний досвід, публічна інформація, доступ до інформації, нормативно-правові акти, законодавство.

Постановка проблеми. Важливе місце в системі правового регулювання доступу громадян до публічної інформації посідають міжнародно-правові норми. Так, стаття 10 Європейської конвенції з прав людини охоплює право одержувати та передавати інформацію без втручання органів державної влади.

Зазначене право доступу до інформації неодноразово було предметом розгляду Європейським судом з прав людини. «Суд встановив відмінності між, з одного боку, доступом до інформації загалом та ЗМІ